

Heeft de Pensioenwet de positie van de ongehuwd samenwonende partners verbeterd?

In Nederland wonen meer dan 4 miljoen mensen samen. Daarvan is ruim 3,3 miljoen gehuwd¹. De rest woont ongehuwd samen, of zo Prof. Mr. Gr. Van der Burght dit omschrijft, heeft een buitenhuwelijkse samenleving². Het aantal ongehuwde paren dat samenwoont is sinds 1995 gestegen van 500.000 naar ruim 760.000. Opvallend daarbij is dat de stijging zowel absoluut als relatief het grootst is bij mensen met kinderen. Qua aantallen gaat het om het formaat van een flinke gemeente in Nederland.

Het CBS verwacht dat het aantal ongehuwde partners de komende jaren zal blijven stijgen.

Speelt de Pensioenwet (PW) daar voldoende op in en zijn er aanpalende wetten waar mogelijk aanpassing wenselijk is? In het onderhavige artikel zal ik mij met name richten op hetgeen voor de partners is geregeld ter zake van het partnerpensioen en het ouderdompensioen.

Inleiding

De PW vervangt de Pensioen en Spaarfondsenwet (PSW) die uit 1954 stamt. Op 26 september 2006 is het Wetsvoorstel Pensioenwet door de Tweede Kamer aangenomen en op 5 december is de instemming van de Eerste Kamer verkregen. Per 1 januari 2007 is deze wet van kracht.

De belangrijkste wijzigingen van de PW met betrekking tot de partner zijn de volgende:

- Het Partnerbegrip
- De wachttijd/drempelperiode
- De informatieplicht³
- De Directeur-Grotaandeelhouder (DGA) valt niet onder de PW
- Behoudt aanspraak op pensioen bij beëindiging dienstverband/verlof
- Tijdstip keuzerecht uitruil ouderdompensioen in partnerpensioen

In het betoog zal blijken dat al deze wijzigingen die hierna worden toegelicht, niet zullen leiden tot een verbetering van de rechten van de ongehuwde partner ten aanzien van het ouderdompensioen. Wel is er verbetering ten opzichte van de rechten op het nabestaandenpensioen.

Het partnerbegrip

Het begrip partner kent veel definities. Van Dale omschrijft het zeer ruim: degene met wie men samen leeft.

In de oude PSW was het partnerbegrip beperkt tot de geregistreerde partner. De PW⁴ kent de volgende definitie van partner: een echtgenoot, een geregistreerde partner of een partner in de zin van de pensioenovereenkomst. Dit lijkt een zeer ruime definitie, zeker als in de toelichting is opgenomen dat een werknemer die een gezamenlijke huishouding voert, gelijk wordt gesteld met een gehuwde werknemer en een werknemer met een geregistreerd partnerschap. Dit geldt echter alleen voor actieve deelnemers.

¹ Bron CBS Statline periode 1995 tot 2005.

² Prof. Mr. Gr. Van der Burght; Kort overzicht van het Huwelijksvermogensrecht; Kluwer 2003; blz 101

³ Vastgelegd in de artikelen 38 tot en met 44 PW

⁴ Artikel 1 PW.

De term partnerrelatie in de PW wordt als volgt omschreven:

Een huwelijk, een geregistreerd partnerschap of een partnerrelatie in de zin van de pensioenovereenkomst⁵.

Een werknemer die een gezamenlijke huishouding voert, wordt gelijk gesteld met een gehuwde werknemer. Dat is een vooruitgang ten opzichte van de PSW, waar dit niet expliciet was opgenomen. De meeste pensioenuitvoerders maakten dat onderscheid al niet meer, maar er werden wel duidelijk voorwaarden gesteld wanneer een partner als zodanig kwalificeerde. Met deze definitie is dat niet langer aan de orde.

Wel valt op dat hetgeen in de pensioenovereenkomst is opgenomen omtrent de partner bepalend is. Dat laat veel ruimte bij de werkgever en de pensioenuitvoerders. De Wetgever ziet hier blijkbaar geen rol voor zichzelf. Nu maar afwachten of de werkgever en de pensioenuitvoerder de ruimte die geboden wordt met betrekking tot het aanmerken van iemand als partner ook benutten.

Wachttijd/drempelperiode

De wachttijd of drempelperiode in een pensioentoezegging mag maximaal twee maanden bedragen en mag niet gelden voor het partner- en wezenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen (WIA-Excedentpensioen).

Dit is zeker een vooruitgang ten opzichte van de PSW. Daarin was niets vastgelegd omtrent de verplichtingen tot een direct ingaande dekking voor de partner, de wezen en in het kader van arbeidsongeschiktheid.

Wel was op grond van de Wet Gelijke Behandeling (WGB) het niet toegestaan om onderscheid te maken in deze tussen gehuwde en ongehuwde partners.

Informatieplicht

In de Pensioenwet is een uitgebreide informatiestroom opgenomen van de pensioenuitvoerder⁶ en werkgever richting de (ex-)deelnemer, (ex-)partner en pensioengerechtigden. De werkgever is daarbij verantwoordelijk voor informatieverschaffing met betrekking tot de inhoud van de pensioenregeling, de uitvoerder met betrekking tot de uitvoering.

Ieder jaar moet de pensioenuitvoerder de actieve deelnemers en gepensioneerden een overzicht sturen van de te bereiken en de opgebouwde aanspraken. Het overzicht wordt ook verstuurd bij uitdiensttreding en wordt eens in de vijf jaar verstrekt aan gewezen deelnemers.

De regering acht het van groot belang dat pensioenuitvoerders deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden, en gewezen partners rechtstreeks informeren over de uitvoering van de pensioenovereenkomst.

In de PW wordt alleen de informatieverstrekking tussen pensioenuitvoerder en deelnemer, gewezen deelnemer, gewezen partner en pensioengerechtigden geregeld.

⁵ De pensioenovereenkomst zelf is het contract waarin wordt vastgelegd 'hetgeen tussen een werkgever en een werknemer is overeengekomen betreffende pensioen'.

⁶ Artikel 50 PW.

De informatie plicht aan de ex-partner is nieuw. Informatie rechtstreeks aan de partner van de deelnemer ontbreekt nog steeds. De deelnemer zelf wordt wel geïnformeerd. Men neemt blijkbaar aan dat deze zijn partner inzake zijn/haar rechten op partnerpensioen informeert.

De pensioenuitvoerder is verder verantwoordelijk voor het opstellen van een pensioenreglement. Dit reglement moet in overeenstemming zijn met zowel de pensioenovereenkomst als met de uitvoeringsovereenkomst (regelt de afspraken tussen uitvoerder en werkgever) en vermeldt de rechten en plichten van de uitvoerder ten behoeve van de (gewezen) deelnemer, (ex-)partner en pensioengerechtigde. Het is niet langer een pensioendocument tussen werkgever en werknemer. Het pensioenreglement wordt alleen op verzoek aan de werknemer verstrekt.

Directeur-Grotaandeelhouder (DGA) valt niet onder de Pensioenwet

De definitie van de DGA verandert niet. Een DGA is een aandeelhouder (direct of indirect) van 10% of meer van de aandelen van een bedrijf. De Directeur-Grotaandeelhouder valt niet onder de Pensioenwet⁷. Als er uiterlijk op 31 december 2006 een pensioentoezegging bij een pensioenuitvoerder (dus niet in eigen beheer)⁸ is gedaan en de pensioenregeling gaat voor 1 januari 2008 in dan valt de pensioenregeling onder het nieuwe regime en kan dus tot faillissementsbescherming leiden. Overigens zijn hier ook alternatieven voor zoals bv. een aanvaarde begunstiging of het sluiten van een C-polis buiten de PW om.

Dit heeft ook consequenties voor de partner van de DGA. Aan artikel 8a PSW ontleende de ex-echtgenote van de DGA haar rechten op een bijzonder partnerpensioen. Na invoering van de PW verviel deze mogelijkheid. Als reparatie is artikel 3 van de Wet Verevening Pensioenaanspraken bij Scheiding (Wet VPS) aangepast⁹. Dit is vreemd, aangezien de Wet VPS over de rechten op de tijdens het huwelijk opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen gaat en niet over bijzonder partnerpensioen. De Wetgever zocht een oplossing om de ex-echtgenote van de DGA bescherming te bieden.

Afkoop door pensioenuitvoerder

De pensioenuitvoerder kan een klein pensioen (tot 400 Euro) eenzijdig afkopen binnen 6 maanden na: 2 jaar na het einde deelnemerschap, echtscheiding en ingang partnerpensioen¹⁰.

Deze mogelijkheid bestond ook al onder de PSW¹¹, echter zonder de 2-jaarstermijn.

Behoudt aanspraak op pensioen bij beëindiging dienstverband/verlof

De aanspraak op een partnerpensioen op risicobasis blijft behouden als de deelnemer na beëindiging van de deelneming een werkloosheidsuitkering ontvangt¹². Gedurende

⁷ Artikel 8 van de invoerings- en aanpassingswet PW.

⁸ De eigen beheer situatie wordt verder buiten beschouwing gelaten. Voor wat betreft het bijzonder nabestaandenpensioen is artikel 3a Wet VPS in het leven geroepen en voor wat betreft de rechten op het ouderdomspensioen en het veilig stellen van zowel ouderdomspensioen en bijzonder nabestaandenpensioen, is er sinds 9 februari het arrest van de Hoge Raad (Hoge Raad, 9 februari 2007, nr. R06/021 HR).

⁹ Artikel 3a Wet VPS.

¹⁰ Artikel 66 tot en met 68 PW.

¹¹ Artikel 32 lid 5 PSW.

¹² Artikel 55 lid 5 PW.

de uitkeringsperiode wordt de hoogte van het partnerpensioen vastgesteld alsof het op opbouwbasis is overeengekomen. In alle andere gevallen vervalt een aanspraak op partnerpensioen op risicobasis bij het beëindigen van het dienstverband. De dekking van een partnerpensioen wordt niet aangetast wanneer de deelnemer gedurende de deelneming onbetaald verlof opneemt tot een maximum van 18 maanden¹³. Deze bepaling is mede opgenomen om het partnerpensioen veilig te stellen tijdens een levensloopverlof.

Dit is nieuw ten opzichte van de PSW en duidelijk een verbetering van de positie van de partner. Wie de premie van deze risicodekking gaat betalen is op dit moment nog onduidelijk.

Tijdstip keuzerecht uitruil ouderdomspensioen in partnerpensioen

Het recht op uitruil van ouderdomspensioen voor partnerpensioen¹⁴ bestaat in de Pensioenwet ook bij beëindiging van de deelneming aan een pensioenregeling. Op de pensioendatum moet de pensioenuitvoerder de deelnemer standaard aanbieden een deel van het ouderdomspensioen om te ruilen voor een partnerpensioen.

Het is jammer dat de wetgever hier niet meteen heeft doorgepakt. Immers bij (echt)scheiding wordt voor wat betreft de tijdsevenredige aanspraak op partnerpensioen aangesloten bij het ontslagrecht. Waarom is dan ook niet de verplichte uitruil van ouderdomspensioen voor partnerpensioen in het geval van (echt)scheiding geregeld? Een gemiste kans, los van de consequenties die het voor de aanspraken op ouderdomspensioen heeft.

Gefaseerde invoering

Gezien het korte tijdsbestek tot 1 januari 2007 is ervoor gekozen om de Pensioenwet gefaseerd in werking te laten treden. Sommige bepalingen zullen per 1 januari 2007 reeds in werking treden. De bepalingen die meer impact hebben voor de pensioenuitvoerder zullen pas per 1 januari 2008 of 1 januari 2009 in werking treden.

Invoering in 2008

De maximale drempel- of wachttijd voor partner, wezen en arbeidsongeschiktheidspensioen zal twee maanden bedragen.

Er is gelijke behandeling van ongehuwd samenwonenden, gehuwden en geregistreerde partners.

De informatieplicht is uitgebreid.

Het wettelijk recht om op de pensioendatum het ouderdomspensioen in te ruilen voor partnerpensioen wordt ingevoerd.

Conclusie

In de voorgaande uiteenzetting is duidelijk geworden dat de PW met betrekking tot de (ongehuwde) partner duidelijk ten aanzien van de rechtspositie en het partnerpensioen verbeteringen heeft meegebracht. Of de partner in de zin van de PW als zodanig wordt aangemerkt, is afhankelijk van de pensioenovereenkomst en daarmee van hetgeen werkgever en werknemer met elkander overeenkomen.

¹³ Artikel 56 PW.

¹⁴ Artikel 61 PW.

Het is jammer dat met betrekking tot wie als partner wordt aangemerkt (nog) geen eenduidigheid bestaat. De ruimte is er gezien de wet, nu de invulling nog. Wordt dit willekeurig of gaat de wetgever verwijzen naar de definities van partners, zoals die in de sociale verzekeringswetten (bijvoorbeeld de AOW)¹⁵, de inkomstenbelasting (Wet IB'01)¹⁶ en de successiewetgeving (SW)¹⁷ worden gehanteerd.

Het zou verstandig zijn om eenduidigheid in het partnerbegrip te brengen.

Ouderdomspensioen

Ten aanzien van het ouderdomspensioen brengt de PW voor de rechtspositie van de (ongehuwde) partner geen verbeteringen. Op de consequenties van het ontbreken van een regeling voor het ouderdomspensioen ten aanzien van de (ongehuwde) partner zal ik hierna ingaan.

Lang leven

Wanneer (ongehuwde) partners samen wonen en na de pensioeningangsdatum samen blijven, is er niets aan de hand. Zolang de partners leven, wordt er ouderdomspensioen uitgekeerd en wanneer één van de partners komt te overlijden, treedt daarvoor in de plaats het partnerpensioen. Tot zover is er geen verschil tussen ongehuwd samen wonen en een huwelijk of geregistreerd partnerschap.

Nieuw met de invoering van de PW is de uitruil van ouderdomspensioen voor nabestaandenpensioen, indien er een vacuüm zou ontstaan bij beëindiging van een dienstverband. Daarmee wordt bedoeld dat de oude werkgever een nabestaandenpensioen op risicobasis had verzekerd hetgeen bij het verlaten van de dienstbetrekking eindigt. Indien de werknemer niets aangeeft binnen de in de PW gestelde termijn, wordt deze uitruil automatisch tot stand gebracht. De consequenties die dit op termijn voor de opbouw op ouderdomspensioen bij frequent van baan wisselen heeft, laten zich raden.

Een taak voor de werkgever om de werknemer op deze consequenties te wijzen. Of de werkgever zich van zijn informatieplicht voldoende bewust is kan op dit moment nog niet beantwoord worden.

(Echt)scheiden

Wanneer partners gaan scheiden, treden de verschillen op. Gehuwde of geregistreerde partners hebben bij het scheiden conform de Wet VPS recht op de helft van het tijdens het huwelijk opgebouwde ouderdomspensioen. Ongehuwde partners hebben conform deze wet nergens recht op.

Voor wat betreft het partnerpensioen is er zeker sinds de invoering van de PW geen verschil meer noodzakelijk. Hoe de invulling door de werkgever en de pensioenuitvoerder vorm krijgt, is een andere zaak.

De Wet VPS, welke inmiddels geëvalueerd wordt, zou op dit punt nog aanpassing behoeven.

¹⁵ Artikel 1 AOW.

¹⁶ Artikel 1.2 Wet IB'01

¹⁷ Artikel 24 SW.

Nu komt het voor dat partners die lang samen zijn het ouderdomspensioen willen verdelen conform de Wet VPS. Dan lopen zij tegen het probleem aan dat deze wet geen grond voor hun wens biedt. Pensioenuitvoerders hoeven ook niet mee te werken aan deze wens. In mijn eigen adviespraktijk kom ik dit probleem regelmatig tegen.

Natuurlijk kunnen deze partners met elkaar overeenkomen dat zij het ouderdomspensioen op pensioeningangsdatum verdelen, zoals conform de Wet VPS bedoeld is. De rechtstreekse aanspraak op de pensioenuitvoerder kan de ex-partner in deze situatie echter nimmer verkrijgen. Daarbij blijft deze moderne samenlevingsvorm steken in de tijd van de zogenaamde Boon/Van Loonberekeningen, waarbij de ex-partners op pensioeningangsdatum, indien zij niet hadden verrekend op echtscheidingsdatum, weer met elkaar te maken hebben en er discussie over de exacte hoogte van het geïndexeerde ouderdomspensioen kan ontstaan (dat komt vrij veel voor op dit moment)

Veranderende vormen van samenleving

Met de veranderde samenleving veranderen ook de vormen waarin men samen woont of wenst te gaan wonen. Naast partners van verschillend en gelijke sekse, kan het ook zijn dat er broers, zussen, ooms, tantes, neven, nichten, ouders en kinderen willen samen wonen. Al deze mensen zijn naast emotioneel ook financieel een relatie met elkaar aangegaan. Deze relatie is veelal gebaseerd op de verzorgingsgedachte.

Wanneer we het voorgaande evalueren, zien we dat er ten aanzien van het partnerpensioen voor deze samenlevingsvormen mogelijkheden zouden zijn tot op zekere hoogte, afhankelijk van de invulling door werkgever en pensioenuitvoerder.

Kijk naar de definitie van een partner zoals die in de sociale zekerheidswetten wordt gegeven. In alle sociale zekerheidswetten worden twee ongehuwd samenwonenden gelijkgesteld met gehuwden. Dit geldt ook voor twee samenwonende broers of zussen en voor het samenwonen van een grootouder en een kleinkind.

Wie samenwoont met ouder of kind wordt als alleenstaande beschouwd.

Ook gehuwden die duurzaam gescheiden van elkaar leven worden als alleenstaand beschouwd, uiteraard tenzij ze met een ander samenwonen. Een alleenstaande ouder is iemand die een kind onder de 18 jaar in zijn huishouden heeft, voor wie hij kinderbijslag ontvangt.

De fiscale wetgeving definieert de partner als volgt:

Artikel 1.2 IB'01 - onder andere de volgende personen

- a. De niet duurzaam gescheiden levende echtgenoot.
- b. De ongehuwde meerderjarige die met de ongehuwde meerderjarige belastingplichtige in het kalenderjaar meer dan 6 maanden onafgebroken een gezamenlijke huishouding voert en gedurende die tijd op hetzelfde woonadres als de belastingplichtige staat ingeschreven in de basisadministratie persoonsgegevens.

Niet als fiscale partner worden aangemerkt bloedverwanten in de 1^e graad tenzij 27 jaar of ouder of de persoon die duurzaam gescheiden van zijn echtgenoot (partner) leeft.

Wanneer we deze definitie bekijken en de definitie in de PW, is er voor het partnerpensioen meer dan voldoende mogelijkheid om het partnerbegrip in te vullen.

De Wet VPS, biedt voor deze samenlevingsvormen met betrekking tot rechten op ouderdomspensioen geen enkele mogelijkheid.

Conclusie

Onze samenleving verandert. Met de invoering van de PW is er zeker meer aandacht voor de positie van de partner en zijn/haar partnerpensioen. Of deze nu gehuwd, geregistreerd of ongehuwd is. De feitelijke invulling hangt af van de werkgever en de pensioenuitvoerder. Zij bepalen immers wie er als partner aangemerkt wordt. Tot nu toe blijkt nergens uit dat deze partijen zich bewust zijn van de vergaande rol die zij daarin spelen.

De Wet VPS biedt in het geheel geen mogelijkheden voor de ongehuwde partner om het ouderdomspensioen te verdelen, zoals dat voor gehuwden of geregistreerde partners wel mogelijk is.

De vraag die zich voordoet, is of deze mogelijkheid door de wetgever opgelegd moet worden, of dat werkgevers en pensioenuitvoerders deze mogelijkheid gewoon moeten opnemen in hun pensioenovereenkomst.

De conclusies die getrokken zijn hebben betrekking op zowel collectieve als individuele pensioenregelingen en in het bijzonder de DGA. Deze kent eenvoudig de ongehuwde partner niet, laat staande andere samenlevingsvormen.

Het wordt tijd voor een maatschappelijke discussie met betrekking tot de rechten van de ongehuwd samenwonende partner.

Tot Slot

Dit artikel heeft tot doel om het bewustzijn met betrekking tot de (on)mogelijkheden voor de ongehuwde partner te belichten en heeft geenszins tot doel om volledig te zijn.

Verder merk ik op dat ten aanzien van het partnerpensioen de mogelijkheden voor gehuwden of ongehuwd samenwonenden niet hoeven te verschillen. Voor wat betreft het ouderdomspensioen, zeker bij relatie beëindiging is dat wel het geval.

Binnen de ongehuwde samenlevingsvormen zijn er veel meer problemen op financieel terrein die nog niet aan de orde zijn geweest.

Drs. I.E. Leene-Hoedemaeker

Directeur GetSmart pensioenadvies en financiële planning te Tilburg